

Pappaperm og forskning

Som faglig bidragsyter til debatten om pappaperm ble jeg møtt med utskjelling og synsing. Etter noe jeg nærmest vil kalle en *helvetesuke*, etterlyser jeg en politisk debatt om forskningens rolle.

TEKST

Leif Edward Ottesen Kennair

PUBLISERT 1. mai 2008

PAPPAPERM: Hvem er viktigst for barnet og for barnets beste? Mamma eller pappa? Mange synsere er på banen i debatten om utvidet pappaperm, og viser til dels til forskning som ikke finnes, hevder artikkelforfatteren, som etterlyser en politisk debatt om forskningens rolle, også innenfor politikken.

Foto: Nils-Erik Bjørholt/Scanpix

Jeg har alltid vært positiv til å svare på spørsmål fra media. Jeg mener at vi har en plikt på oss som fagfolk, som psykologer og forskere, til å opplyse og informere. At Universitetets forskere skal være synlige i media, er da også en av NTNU sine målsettinger. Derfor skal det svært mye til for at jeg ikke svarer når Aftenpostens journalister spør om det er noen evolusjonspsykologiske forklaringer på hvorfor kvinner i en undersøkelse vegrer seg for å gi fra seg permisjonstid. Det finnes jo forskning og psykologisk kunnskap som er relevant for dette spørsmålet.

Jeg hadde sett TV-debatten med Gerd Liv Valla og Cathrine Sandnes i forbindelse med utnevnelsen av Anniken Huitfeldt som ny minister og hennes syn på permisjonsfordelingsaken. Valla er helt klar: Deling er til beste for barnet, erklærer hun. Det er umulig for meg å komme på noen forskning som sannsynliggjør at det skulle være *bedre* for barnet at far tar over tidligere. Hvilken forskning er det hun henviser til? Er det noen politikere eller medlemmer i Mannsutvalget som i løpet av debatten faktisk *har* vist til forskning med referanser? Og da inkluderer jeg fagfolkene i utvalget.

Jeg hadde til da ennå ikke hørt hva Mannsutvalget hadde kommet fram til i sin rapport, ganske enkelt fordi den ennå ikke forelå. Den ble lagt fram samtidig med at Aftenposten trykket intervjuet. Det å hevde at jeg kommenterte denne var da heller ikke korrekt.

For meg ble dette en helvetesuke, som endte med at jeg trakk meg fra for eksempel programmet Ukeslutt i NRK. Nok ble nok! Litt sliten, tynnslitt og uvanlig nervøs stilte jeg likevel på Samfundet til debatt på kvinnedagen – heldigvis til en mer balansert motstand enn hva jeg hadde møtt i mediene. Det tar på å bli utskjelt. Temaet var evolusjonspsykologi og kjønnsforskning. Min posisjon var å argumentere for en kombinasjon av evolusjonspsykologi og kjønnsstudier, noe som er faglig mulig.

Hva var det jeg sa?

Hva var det egentlig jeg sa i Aftenposten? Det er klart at her er det også forhold man ikke har kontroll over, for eksempel hva andre uttaler i samme artikkel. Men det jeg sa, er nokså klart gjengitt i intervjuet i Aftenposten og Adresseavisen, den 4. mars, og i nettprat på Aftenposten. no samme kveld.

I mitt svar forsøker jeg å vri oppmerksomheten fra likestillingsaken over til at dette primært angår barns oppdragelsesvilkår på et nasjonalt nivå, og at forskning på tilknytning, amming og på hva barn som biologiske systemer i utvikling både forventer og har godt av. Kritikerne henger seg veldig opp i den evolusjonspsykologiske rammen, men alle som kjenner tilknytningslitteraturen fra Bowlby og Ainsworth, vet at denne i stor grad er basert på et evolusjonært perspektiv, mens det som er mest relevant her, er moderne tilknytningsforskning og studier av barnets kompetanse, noe som blir underbygget av en sak publisert i Forskning.no, der Turid Suzanne Berg-Nielsen, kollega på Psykologisk institutt, redegjør for forskningen.

Det bør kanskje også påpekes at med ett mildt kritisk unntak var all kommunikasjon fra kolleger på instituttet og andre psykologer støttende. Det var altså svært få kritikere blant psykologene. Det å forsøke å vri det til at dette var en ensom og marginalisert evolusjonspsykologs synsing, var derfor nok en forvrenging både hva jeg sa, og av grunnlaget for uttalelsen.

Videre påpeker jeg at det i denne saken synes å være en manglende bruk av psykologisk forskning, og at ideologi og manglende kunnskap om relevant forskning dermed får råde grunnen alene. Det kan være problematisk. Man bør forske mer før man endrer betingelsene for barn. Og man bør benytte eksisterende forskning.

Hva ble reaksjonen?

Leder for mannsutvalget, Arild Stokkan Grande, hevdet at det vi sa, var «så dumt at det bare kunne vært sagt av en professor». Slike uttrykk for generell forskerforakt gjør at man må få lov til å undre seg over det vitenskapelige grunnlaget for utvalgets rapport.

Gunn Karin Gjøl fra Arbeiderpartiet uttalte noe paradoksalt at vi måtte «slutte å synse, og begynne å forske». Dette er jo overraskende, siden de ikke viste til noe annet enn egne meninger. Vi sørget i løpet av få dager for tilgjengelige referanser til empirisk forskning.

En jordmor og SV-politiker som hadde jobbet med mor–barn relasjoner hele sitt liv, la all sin faglige tyngde bak synspunktet om at delingsforslaget ikke er problematisk for barnet. Jeg fortsatte å henviser til informasjonsavdelingens publikasjon og forskning på tilknytning.

Selv redaktøren for forskning.no gikk ut og kommenterte informasjonsavdelingens publikasjon på nettopp forskning.no, og politiserte denne framfor å vurdere det faglige grunnlaget i påstandene.

Mannsforsker og medlem av mannsutvalget, Jørgen Lorentzen, gikk så langt som å kalle det psykologene hevdet i denne saken, for «psykovrøvl» (sic!), ba meg abdisere som forsker (sic!) og går over alle rimelighetens grenser ved å erklære at dette er «biofascisme» (SIC!). Disse påstandene ble nylig gjengitt i Universitetsavisa (sic!). Dette er så grove uttalelser, og de mangler i den grad fullstendig underbygging, at jeg er i stuss om de for Lorentzens skyld burde ha blitt gjengitt i pressen. Han har fortsatt sine angrep ved å erklære at jeg ikke har greie på kjønn. Denne usakligheten i debatten er uttrykk for sensureringsforsøk. At vitenskapsteoretisk og faglig uenighet fører til den type personangrep, er uakseptabelt. Det er uverdigg.

Latterliggjøring

Totalt sett var dette en reaksjon som på mange måter er sjokkerende. Det handler i for stor grad om latterliggjøring, avvisning og sensurering av forskningen. Teoretisk uenighet er én ting, men her framstiller man seg som om man *har* forskning og kompetanse. Det smaker av posering der man *later* som om man er interessert i

empirisk forskning og krever denne av psykologene (som gjerne tilbyr dette), samtidig som man ikke kommer med noen referanser selv.

Og hva har et ekstremt begrep som *biofascist* å gjøre i en akademisk debatt? Jeg har selv, i akademiske publikasjoner, forsøkt å tilbakevise relevansen av den slags ekstreme begreper i den politiserte debatten mot evolusjonsperspektivet på 70-tallet. Det var urimelig da, det er urimelig nå. Lorentzen mangler heldigvis dekning for sin påstand. Jeg må jo bare håpe at han besinner seg og trekker den tilbake. Jeg kan videre bare håpe at det å bruke slikt språk i Norge i dag rammer Lorentzens akademiske autoritet mer enn mitt rykte.

Jeg vil takke alle gode kolleger som har støttet meg i denne saken. Det var dager som var svært tøffe. Spesielt vil jeg takke Turid Suzanne Berg-Nielsen for at hun straks kom på banen med forskning som støttet opp under det jeg forsøkte å formidle, i samarbeid med informasjonsavdelingen ved NTNU. Jeg fikk også, til min store lettelse, generelt god støtte fra andre kolleger. Det slår meg at man skal tåle mye om man sier noe som går imot den rådende politisk vedtatte sannhet.

Ingen politisk agenda

Finnes det grunnlag for å hevde at psykologisk kunnskap er relevant for politikere? De fleste anerkjenner at tilknytningsforskningen har sitt utspring i arbeidet til Bowlby og siden Ainsworth. Begge er eksplisitte på at deres forskning er basert på en evolusjonær tilnærming. Det er ikke noe politisk suspekt med det. Heller ikke med resten av evolusjonspsykologien, eller med empirisk utviklingspsykologi.

Det å forsøke å underkjenne *noe* psykologisk forskning på politisk eller ideologisk grunnlag i dag er svært provoserende. Kun metodologiske og statistiske og teoretiske argumenter basert på annen empirisk kunnskap er relevante. Kun akademiske argumenter er relevante. Det er ingen politisk agenda her. Det har blitt tilbakevist gang etter gang.

Samtidig er det mye psykologisk forskning på utvikling, skole, opplæring og ikke minst psykisk helsevern som er meget relevant for politikerne om de ønsker å ha et godt beslutningsgrunnlag. Vi forsker dessuten også på direkte oppdrag for politikerne, senest for å kartlegge seksuell trakassering blant elever i videregående skoler i Sør-Trøndelag. Det å deretter på generelt grunnlag sensurere eller latterliggjøre forskning er dermed svært problematisk for demokratiet og for beslutningsgrunnlaget til politikerne.

Psykologer og forskeres rolle

Det er altså en meget problematisk holdning som framkommer i denne saken. Forskernes kunnskap *er* relevant. Likevel lar politikerne *både* være å støtte forskning som de ikke ønsker (fordi det kan forstyrre den politiske konsensusen), og de kan late som om de bygger på forskning når de egentlig ikke gjør det. Politikernes angrep på

både forskning generelt («professordumt») og på de avgrensede og underbyggede påstandene i denne saken vitner om forskningsforakt.

Politikerne tillegger tydeligvis oss forskere samme motivasjon og grunnlag for å uttale seg som de selv har, som om vi kun er på banen av politiske årsaker. Dette gjør sitt til at vi får problemer med å utøve vår rolle, noe som også fører til at vår rolle blir misforstått av politikerne. Dersom vi blir spurt, forsøker vi å gjøre rede for hva som er kjent, og hva vi bygger våre konklusjoner på. Synser vi, eller kommer med teori *uten* empiri, så gjør vi helst rede for det. Teori er også viktig og relevant, selv om jeg nok vil hevde at empiri har en epistemologisk forrang.

I denne saken var det helt tydelig at det eneste interessante var ikke-empirisk forskning som underbygget egne påstander, og at enkelte utsagn ble tolket som partsinnlegg som kunne komme i veien for den politiske konsensus og agenda. Det underbygger i hvert fall *min* frykt for at viktig psykologisk kunnskap og forskning ikke blir tatt på alvor i den politiske debatten, noe som i neste omgang vil true den frie forskningen. Det er også en fare for demokratiet dersom kunnskap undergraves av en politisk elite. Jeg skjønner at politikerne i den politiske kampen skulle ønske at kun argumenter som stemmer overens med egen ideologi, var tilgjengelig. Jeg håper samtidig at alle demokratiske politikere ønsker at all relevant kunnskap ideelt sett er tilgjengelig som grunnlag for politiske beslutninger. Politikere og politiske kommentatorer bør komme på banen og uttale seg om denne siden av saken.

Det er selvsagt akademiske tradisjoner som støtter opp om den type utvikling som vi ser i denne saken. Disse postmoderne eller politisk styrte akademikerne har i stor grad utspilt sin rolle i akademisk forskning og intellektuell debatt internasjonalt, men har fremdeles ideologisk innflytelse. Innenfor mange områder er de også enerådende.

Dette betyr at det blir stadig viktigere for universitetene, forskere og politikere som ikke deler flertallets oppfatning, å spre den kunnskap som politikerne ikke vil ha på dagsordenen. Det blir viktigere å støtte forskning som ikke kun bekrefter rådende antakelser. Vi trenger en politisk debatt om forskningens rolle også i politikken.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 45, nummer 5, 2008, side 588-590

TEKST

Leif Edward Ottesen Kennair, professor i psykologi, NTNU